

Rada Główna
Związku Zawodowego
Prokuratorów i Pracowników Prokuratury
Rzeczypospolitej Polskiej

Biuro Rady Głównej ZZPiPP RP: Prokuratura Apelacyjna w Katowicach
ul Wita Stwosza 31, 40-042 Katowice, tel. 253 10 35, fax 032/253 10 20
internet: www.prokuratura-zz.pl e-mail: biuro@prokuratura-zz.pl

Nr RG 20/14

Katowice, dnia 21 marca 2014 r.

Pani

Irena Lipowicz

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowna Pani Rzecznik

Wykonując swoje ustawowe i statutowe zadania wynikające z art. 1 ust. 1, art. 4 i art. 8 Ustawy z dnia 23 maja 1991 roku o związkach zawodowych, występując w obronie praw i interesów zawodowych prokuratorów, powołując się na treść art. 208 ust. 1 i 2 i art. 210 Konstytucji RP oraz art. 1 ust. 2 i 3, art. 8, art. 9 pkt 1 in fine, art. 10, art. 11 pkt 1 i art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rada Główna Związku Zawodowego Prokuratorów i Pracowników Prokuratury Rzeczypospolitej Polskiej jako centralny organ wykonawczy ogólnopolskiej organizacji związkowej zrzeszającej ponad 3.500 prokuratorów i innych pracowników prokuratury, zwraca się z uprzejmą prośbą o podjęcie czynności w przedstawionej niżej sprawie i w przypadku podzielenia zaprezentowanego stanowiska – wystąpienie z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej mającej na celu zmianę obowiązującego stanu prawnego, godzącego w prawa obywatelskie reprezentowanej przez nas grupy zawodowej.

Problem, który leży u podstaw niniejszego wystąpienia, dotyczy zawodu prokuratora praktycznie od zawsze i pomimo podejmowanych na różnych polach interwencji, do chwili obecnej nie został rozwiązany. Sprowadza się on do ciężącego na prokuratorach prokuratur rejonowych obowiązku pełnienia dyżurów po godzinach urzędowania, w porze nocnej oraz w dni wolne od pracy - bez prawa do dodatkowego wynagrodzenia, a nadto – bez zapewnienia prawa do odpowiedniego odpoczynku po każdorazowo zakończonym dyżurze.

Zgodnie z art. 46 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 roku o prokuraturze, będącej aktem prawnym w sposób specjalny regulującym status pracowniczy prokuratorów, a więc ich pragmatyką służbową, czas pracy prokuratora określony jest wymiarem jego zadań. To nadzwyczaj lakoniczne sformułowanie ustawodawcy jest jedynym zapisem odnoszącym się do analizowanej kwestii. Wydany na podstawie art. 18 ust. 1 tej ustawy Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z dnia 30 marca 2010 roku nr 49 poz. 296 – zwany dalej Regulaminem) w § 65 ust. 1 wskazuje zaś dodatkowo, że prokurator przełożony może zarządzić pełnienie przez prokuratorów dyżurów po godzinach urzędowania lub w dni ustawowo wolne od pracy. Rozporządzenie to nie reguluje natomiast bliżej kwestii stosunku czasu pracy prokuratora w ramach tychże dyżurów, do czasu pracy przy realizacji powierzonych mu na bieżąco zadań. Zapisy ustawy o prokuraturze ani Regulaminu nie zawierają również żadnych regulacji odnoszących się do wynagrodzenia należnego prokuratorom za czynności wykonywane przez nich w czasie pełnienia dyżuru. Tymczasem przepisy Kodeksu Pracy w zakresie problematyki czasu pracy pracownika wprowadzają cały odrębny Dział VI nazwany właśnie „Czasem Pracy” zawierający kilkadziesiąt przepisów, w tym również odnoszących się do kwestii dodatku za pracę w godzinach nadliczbowych. W tym kontekście teza o rzekomej kompletności regulacji omawianej problematyki przez zaledwie jednozdaniowy przepis art. 46 ustawy o prokuraturze nie wytrzymuje próby racjonalnej krytyki.

Wychodząc z założenia, iż wobec braku regulacji powyższych kwestii w pragmatyce służbowej prokuratorów, należy skorzystać z odesłania określonego w art. 118 ustawy o prokuraturze – do przepisów ustawy z dnia 16 września 1982 roku o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2001 roku nr 86 poz. 953 z późn. zm. – tekst jednolity), a w przypadku braku stosownej regulacji w tym akcie prawnym – końcowo do Kodeksu pracy, w kwietniu 2012 r. został skierowany do Sądu Pracy w Radomiu pozew o wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych świadczonych w ramach dyżuru prokuratorskiego przez dwóch prokuratorów z Prokuratury Rejonowej Radom – Wschód w Radomiu, członków ZZPiPP RP i przezeń reprezentowanych w przedmiotowym procesie pracowniczym. Założeniem tego posunięcia było ukształtowanie na drodze sądowej zasady, iż praca świadczona przez prokuratorów w ramach dyżurów, wykracza poza ich normalny czas pracy określony w art. 46 ustawy o prokuraturze i jest pracą w godzinach nadliczbowych za którą przysługuje dodatkowe wynagrodzenie. Orzekający w niniejszej sprawie Sąd Pracy w Radomiu wyrokiem z dnia 28 grudnia 2012 roku o sygnaturze IV P 745/12 oddalił pozew w całości uznając, że czas pracy prokuratora jest w istocie nieograniczony i obejmuje także pełnienie

dyżurów i wykonywanie w ich trakcie obowiązków służbowych bez prawa do dodatkowego wynagrodzenia, a określenie czasu pracy prokuratora w cytowanym art. 46 ustawy o prokuraturze nie jest tożsame z pojęciem „zadaniowego czasu pracy” określonego w art. 140 Kodeksu pracy. Stanowisko to podtrzymał rozpoznający bardzo obszerną apelację powodów Sąd Okręgowy w Radomiu wydając w dniu 28 czerwca 2013 roku wyrok o sygnaturze VI Pa 42/13, stwierdzając dodatkowo, iż prokurator nie jest pracownikiem w rozumieniu kodeksu pracy, gdyż nie wykonuje pracy podporządkowanej w rozumieniu art. 22 § 1 k.p. W orzeczeniach tych powołano się między innymi na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 8 kwietnia 2009 roku II PZP 2/09, według której sędziemu sądu powszechnego nie przysługuje dodatkowe wynagrodzenie na zasadach wynikających z art. 151¹ k.p. w razie świadczenia pracy w rozmiarze wykraczającym poza normy czasu pracy ustanowione w art. 129 § 1 k.p., jak również na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2013 roku o sygnaturze SK 11/11, z którego wynika, że brak ustawowego określenia maksymalnych norm czasu pracy sędziego sądu powszechnego i wyłączenie prawa do dodatkowego wynagrodzenia za ich przekroczenie, jest zgodne z Konstytucją.

W takim stanie rzeczy, w obowiązującym stanie prawnym, w świetle przytoczonych poglądów judykatury, Rada Główna ZZPiPP RP stanęła na stanowisku, że jedyną drogą zmierzającą do zmiany tej skrajnie niesprawiedliwej i dyskryminującej zasady nakładającej na prokuratorów obowiązek wykonywania pracy bez jakichkolwiek ograniczeń czasowych i adekwatnego wynagrodzenia, jest zainicjowanie odpowiednich zmian ustawodawczych, skoro konsekwentnie odmawia się prokuratorom korzystania z uprawnień wynikających z norm powszechnie obowiązującego prawa pracy, zwłaszcza kodeksu pracy. Świadomie nie skorzystaliśmy w tym zakresie z uprawnień przewidzianych w art. 20 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, albowiem znając stanowisko organów władzy państwowej mającej prawo inicjatywy ustawodawczej w powyższej kwestii, występowanie bezpośrednio do nich z niniejszym wnioskiem byłoby całkowicie niecelowe.

W ocenie Rady Głównej ZZPiPP RP – wbrew zaprezentowanym w przytoczonych orzeczeniach poglądom – prokurator jest pracownikiem w rozumieniu kodeksu pracy, obowiązujący go system zadaniowego czasu pracy jest tożsamy z takim pojęciem określonym w art. 140 tej ustawy, a uregulowania problematyki czasu pracy i wynagrodzenia za pracę przewidziane w ustawie o prokuraturze są niepełne i jako takie wymagają uzupełnienia i doprecyzowania.

Odnosnie statusu prokuratora jako pracownika pragniemy zauważyć, że nawiązanie służbowego stosunku pracy prokuratora następuje w drodze mianowania (określonego nieprecyzyjnie w art. 45 ust. 1 ustawy o prokuraturze „powołaniem”) na stanowisko, a taki sposób zatrudnienia określony został w art. 2 i 76 Kodeksu Pracy jako jedna z form nawiązania stosunku pracy - w odróżnieniu od mianowania (nominacji) funkcjonariuszy służb mundurowych, której skutkiem jest powstanie stosunku służbowego o charakterze administracyjnoprawnym.

Należy zwrócić uwagę na treść art. 47 ust. 2 ustawy o prokuraturze, który stanowi wprost, że „w sprawach o roszczenia ze stosunku pracy prokuratorowi przysługuje droga sądowa”. Brzmienie tego przepisu nie pozostawia wątpliwości interpretacyjnych, że ustawodawca w pragmatyce służbowej prokuratorów w sposób jednoznaczny usytuował ich jako pracowników pozostających w służbowym stosunku pracy. Za taką wykładnią jednoznacznie przemawia również treść art. 118 ustawy o prokuraturze odsyłającego do odpowiedniego stosowania do prokuratorów w zakresie nienormowanym pragmatyką służbową w pierwszej kolejności przepisów Ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, a w zakresie nie normowanym w tej ustawie do Kodeksu Pracy. W świetle tej regulacji oraz korelującym z nią art. 5 k.p. wylania się logiczna konstrukcja prawna statusu prawnego prokuratora pojmowanego w węższym rozumieniu jako podmiot, do którego ma oczywiście zastosowanie jako do prokuratora w pierwszej kolejności Ustawa o prokuraturze jako *lex specialis* pragmatyka służbowa, przy czym prokurator jednocześnie należy do szerszej kategorii podmiotów tj. urzędników państwowych i wreszcie do podmiotowo najszerszej kategorii podmiotów tj. pracowników w rozumieniu art. 2 k.p. W tym kontekście podwójne odesłanie przewidziane w art. 118 Ustawy o prokuraturze jest bardzo klarowne i logiczne.

Uregulowania art. 8 ustawy o prokuraturze istotnie przyznają prokuratorowi określone uprawnienia w zakresie jego niezależności, jednakże w żadnej mierze nie sposób na ich podstawie wywodzić, że prokurator nie świadczy pracy podporządkowanej w rozumieniu art. 22 kodeksu pracy.

Przepisy te nakładają wręcz na prokuratora obowiązek wykonywania poleceń i zarządzeń przełożonego, pozostawiając mu zaś prawo do autonomicznego decydowania o treści wykonywanych przezeń czynności procesowych. W pozostałym zakresie prokurator jest podporządkowany pracodawcy, który decyduje o rodzaju i ilości nakładanych na prokuratora obowiązków i przydzielanych mu do wykonania zadań, miejscu pracy, a nadto rozlicza go z wykonanej pracy posiadając szereg uprawnień do wyciągania wobec niego konsekwencji

służbowych i dyscyplinarnych, decydując też o jego uprawnieniach, jak chociażby terminie i okresie urlopu. W rezultacie niezależność prokuratora sprowadza się do swobody w decydowaniu o sposobie prowadzenia postępowań przygotowawczych i podejmowanych w ich toku decyzjach oraz stanowiskach zajmowanych w toku rozpraw sądowych w których uczestniczy. W pozostałym zakresie jest on podporządkowany pracodawcy. W żadnej mierze nie przeczy temu wskazany zakres samodzielności prokuratora w kształtowaniu czasu i sposobu realizacji powierzonych mu zadań. Mamy tu bowiem do czynienia z tzw. podporządkowaniem autonomicznym.

Uznanie prokuratora za pracownika pozostającego w służbowym stosunku pracy nie budzi wątpliwości także w świetle poglądów doktryny i judykatury (R. Borek – Buchajczuk: „Powołanie niewłaściwe”, *PiZS* 2011.1.28; T. Kuczyński: „Uprawnienia kierownicze w nominacyjnym stosunku pracy” i T. Lesisz: „Podporządkowanie pracownika a kierownictwo pracodawcy – relacja pojęć” w: Z. Góral: „Z zagadnień współczesnego prawa pracy” – monografia, Oficyna 2009; K. Jaskowski: *Komentarz do art. 76 Kodeksu pracy*, LEX 2012; Ł. Pisarczyk i T. Zieliński: *Komentarz do art. 76 Kodeksu pracy*, LEX 2011; wyrok SN z dnia 20 kwietnia 2011 roku, I PKN 379/00, OSNP 2003/5/116; wyrok SN z dnia 7 marca 2006 roku, I PK 146/05, M.P.Pr. 2006/9/474; wyrok SN z dnia 7 września 1999 roku, I PKN 277/99, OSNP 2001/1/18; wyrok NSA w Warszawie z dnia 20 grudnia 2005 roku, II FSK 114/05, LEX nr 194937).

Odnosnie określenia jakim posługuje się w art. 46 ustawa o prokuraturze należy zauważyć, że obowiązujący do 1 stycznia 2004 roku art. 129⁸ k.p. stanowił, że w przypadkach uzasadnionych między innymi rodzajem pracy, czas pracy pracowników może być określony wymiarem ich zadań. Powinny one zaś być ustalone w taki sposób, aby pracownicy mogli je wykonać w ramach określonych w art. 129 k.p. Obowiązujące w tym samym czasie przepisy ustawy o prokuraturze czy ustawy o ustroju sądów powszechnych w zakresie regulującym czas pracy miały identyczne brzmienie. Świadczy to jednoznacznie o tym, że zarówno pragmatyki służbowe sędziów czy prokuratorów, jak i Kodeks pracy, mówiły o tym samym. Stylistyczna w istocie zmiana wprowadzona w art. 140 k.p. (w miejsce uchylonego art. 129⁸) jest w tym zakresie bez znaczenia.

Nie zasługują także na uwzględnienie poglądy, iż pragmatyka służbowa prokuratorów i regulamin prokuratorski nie przystają do istoty systemu zadaniowego czasu pracy, bo to szczególna państwowa misja i zadania nieprzewidywalne połączone z dyspozycyjnością prokuratorów. Tymczasem właśnie te okoliczności przemawiają za uznaniem systemu pracy prokuratora z art. 46 uop za zadaniowy w rozumieniu art. 140 k.p., Dla takiego systemu pracy

charakterystyczne są bowiem takie właśnie cechy jak niemożność ustalenia z góry ilości obowiązków, pewna dyspozycyjność itp. Praca prokuratora polega właśnie na tego typu elastyczności w kształtowaniu czasu i miejsca pracy, to prokurator bowiem sam ustala harmonogram swej pracy, pracuje w zróżnicowanych miejscach (siedziba Prokuratury, wokandy sądowe, miejsca zdarzeń, dom).

Ponadto podkreślenia wymaga fakt, że zwięzłe sformułowanie określające czas pracy prokuratorów w ustawie regulującej ich status pracowniczy, dotyczy jedynie systemu i rozkładu czasu pracy, nie zaś już norm/wymiaru tego czasu. Zagadnienia te regulowane są bowiem w odrębnych rozdziałach kodeksu pracy o takich też tytułach. W tej sytuacji brak szczególnych uregulowań w zakresie czasu pracy prokuratora w jego pragmatyce służbowej, nakazuje stosowanie przepisów Kodeksu pracy w tym zakresie. Nie znajduje też racjonalnego uzasadnienia pogląd, jakoby określenie składników wynagrodzenia prokuratora w pragmatyce służbowej było zupełne i wyczerpujące. Mówi się tam bowiem jedynie o wysokości wynagrodzenia zasadniczego modyfikowanego stażem pracy i zajmowanym stanowiskiem. Nie sposób na tej podstawie wnioskować, że prokuratorowi nie przysługuje wynagrodzenie dodatkowe, za pracę ponadnormatywną wykonywaną w ramach dyżurów, a także za sam fakt pełnienia takiego dyżuru. Należy zwrócić uwagę na specyfikę czynności wykonywanych w ramach dyżurów prokuratorów. Są to czynności, których w żaden sposób zaplanować nie można, które muszą być realizowane niezwłocznie, w trybie natychmiastowym. Jako mieszczące się w ramach zadaniowego czasu pracy można uznać czynności wykonywane przez prokuratora w toku bieżącej pracy, nawet jeśli wykonuje je poza godzinami urzędowania prokuratury, a więc tzw. normalnymi godzinami pracy, (sporządzanie decyzji merytorycznych, przesłuchania świadków itp.). To bowiem do niego należy rozłożenie sobie pracy w czasie, a w tym wyznaczenie terminów przesłuchań, zaplanowanie czasu potrzebnego do sporządzenia postanowień o umorzeniu śledztwa czy aktów oskarżenia itp. Dlatego wykonywanie takich czynności w dni wolne od pracy czy nawet w porze nocnej nie skutkuje uznaniem ich za pracę w godzinach nadliczbowych (o ile oczywiście ilość przydzielanych prokuratorowi spraw pozwala na wykonanie wszystkich czynności w ramach powszechnie obowiązujących norm czasu pracy). Nie sposób jednakże uznać, że w ramach zadaniowego czasu pracy prokuratora, bez prawa do dodatkowego wynagrodzenia, mieści się także np. przeprowadzenie w nocy z soboty na niedzielę trwających wiele godzin oględzin miejsca zabójstwa. Są to bowiem czynności, których zaplanować nie można, do wykonania których prokurator zostaje wezwany nagle w ramach pełnionego dyżuru.

Zwrócić należy także uwagę na fakt, że pozostawanie przez prokuratora w gotowości do pracy w ramach dyżuru przez 24 godziny na dobę i wzywanie go o dowolnej porze do wykonywania określonych czynności nie należy do sytuacji wyjątkowych, na co wskazywał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu analizowanej wyżej uchwały, lecz ma to miejsce cyklicznie, przez cały okres zatrudnienia prokuratora w ramach ustalonych harmonogramów dyżurów. Tym bardziej więc rozważania Sądu Najwyższego o obowiązku świadczenia pracy w *wyjątkowych* wypadkach w porze nocnej, niedziele i święta bez prawa do dodatkowego wynagrodzenia, niezależnie od oceny ich merytorycznej słuszności - nie mogą mieć jakiegokolwiek odniesienia do pracy prokuratorów w ramach pełnionych przeciętnie kilkadziesiąt razy w roku dyżurów.

Rada Główna ZZPiPP RP zwraca także uwagę na fakt, że w odróżnieniu od przedstawicieli innych grup zawodowych, prokuratorzy jako jedyni nie otrzymują jakiegokolwiek wynagrodzenia za fakt pełnienia całodobowych dyżurów. Powszechnie znane są chociażby sowite wynagrodzenia lekarzy zatrudnionych w publicznej służbie zdrowia z tego tytułu. Nie trzeba natomiast uzasadniać, jakie ograniczenia w życiu prywatnym, rodzinnym czy towarzyskim nakłada na prokuratora pozostawanie przez 24 godziny non stop w gotowości do pracy w ramach dyżuru. Należy przy tym mieć na uwadze dodatkowe ograniczenia nałożone na prokuratorów przez określającą ich status pracowniczy ustawę, w postaci chociażby zakazu podejmowania dodatkowego zatrudnienia (za wyjątkiem iluzorycznej możliwości prowadzenia działalności naukowo – dydaktycznej), co również jest obce przedstawicielom innych zawodów. Utrzymywanie obowiązujących uregulowań prawnych w tym zakresie powoduje zatem dyskryminację prokuratorów w stosunku do przedstawicieli wszystkich innych grup zawodowych, co jest sprzeczne z zasadą równości wszystkich obywateli wobec prawa i zakazie ich jakiegokolwiek dyskryminacji wyrażoną w art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji.

Podkreślenia wymaga także fakt, iż do pełnienia dyżurów zobowiązani są wyłącznie prokuratorzy prokuratur rejonowych, w przeciwieństwie do pozostałych – zatrudnionych w prokuraturach okręgowych, apelacyjnych i Prokuraturze Generalnej, chociaż to dowolne i nieuprawnione wyłączenie nie ma jakiegokolwiek oparcia w przepisach ustawy o prokuraturze i Regulaminu Prokuratorskiego. Nałożenie na prokuratorów najniższego szczebla prokuratury tak uciążliwych obowiązków bez jakiegokolwiek za to ekwiwalentu, stanowi w ocenie Rady Głównej ZZPiPP RP przejaw naruszenia podstawowej zasady prawa pracy tj. niedyskryminacji pracownika w rozumieniu art. 11³ k.p. i równego traktowania w zatrudnieniu, o którym mowa w art. 11² k.p. i art.18^{3a} i n. k.p.

Kolejnym mankamentem obowiązujących uregulowań i ich interpretacji dokonywanej przez organy władzy państwowej oraz sądowiczej, jest de facto pozbawienie prokuratorów prawa do odpoczynku i sprowadzenie określenia granic obowiązującego ich czasu pracy wręcz do fizycznej wytrzymałości ludzkiego organizmu, skoro twierdzi się, że prokurator ma wykonać każde nałożone na niego zadanie, a ilość tych zadań wyznacza czas, w jakim obowiązany jest on pracować. Taki stan rzeczy pozostaje w sprzeczności chociażby z wiążącą Polskę Dyrektywą 2003/88/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 4 listopada 2003 roku dotyczącą niektórych aspektów organizacji czasu pracy, przewidującą przysługujące każdemu pracownikowi uprawnienie do określonych okresów wypoczynku.

Szczegółową i wyczerpującą argumentację prawną zaprezentowaną we wspomnianym procesie radomskim przez powodów i ich związkowego pełnomocnika zawierają załączone dokumenty w postaci pozwu, odpowiedzi powodów na odpowiedź pozwanych na pozew, a także bardzo obszerna apelacja pełnomocnika powodów. Załączamy również do wiadomości i ewentualnego wykorzystania odpowiedzi na pozew oraz uzasadnienia wyroków sądów pracy obu instancji.

W celu wyeliminowania wskazanych wyżej, rażąco niesprawiedliwych i dyskryminujących prokuratorów uregulowań ich statusu zawodowego, Rada Główna ZZPiPP RP proponuje wprowadzenie przedstawionych niżej zmian w ustawie o prokuraturze, wnosząc jednocześnie o wystąpienie z wnioskiem o podjęcie takiej inicjatywy ustawodawczej.

W art. 45 dodanie ustępu 5 w brzmieniu : „prokurator jest pracownikiem w rozumieniu art. 2, 22 § 1 i art. 76 Kodeksu Pracy wykonującym pracę pod kierownictwem pracodawcy na podstawie mianowania”

Wprowadzenie zmiany w art. 46 w następującym brzmieniu:

Art. 46

1. Czas pracy prokuratora określony jest wymiarem jego zadań w rozumieniu art. 140 kodeksu pracy.
2. Po zakończeniu pełnienia dyżuru o którym mowa w § 65 ust. 1 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, prokuratorowi przysługuje prawo do nieprzerwanego 11 – godzinnego wypoczynku.

W art. 62 dodanie przepisu 1 f¹ w brzmieniu: „prokuratorowi zobowiązanemu do pełnienia dyżurów o których mowa w § 65 ust. 1 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych

jednostek organizacyjnych prokuratury, za każdy miesiąc podlegania takiemu obowiązkowi, przysługuje dodatek w wysokości 10 procent zasadniczego miesięcznego wynagrodzenia.

**Przewodniczący Prezydium
Rady Głównej ZZPiPP RP**

WZ

Jacek Skala

**Wiceprzewodnicząca Prezydium
Rady Głównej ZZP i PP RP**

mgr **Barbara Chrobak**

Zał.

-plik materiałów